

Artikelen

Bedrijfsongevallen

Ingrid Beckers en Astrid Smits

In Nederland is per jaar 2 procent van de werkenden betrokken bij een bedrijfsongeval. Dit zijn ruim 150 duizend personen. Deze personen waren gemiddeld betrokken bij 1,2 bedrijfsongevallen. Mannen zijn vaker slachtoffer van een bedrijfsongeval dan vrouwen. In de toptien van beroepen met het hoogste percentage bedrijfsongevallen komen bijna uitsluitend technische beroepen voor. De meeste bedrijfsongevallen vinden in de technische metaalkunde plaats. Meestal houden mensen aan een bedrijfsongeval geen ernstig letsel over. Van de personen die betrokken waren bij een bedrijfsongeval is 36 procent meteen na het ongeval weer aan het werk gegaan.

1. Inleiding

Een ongeval is een plotseling optredende, ongewilde en onvoorziene gebeurtenis die resulteert in fysiek letsel en waarbij geen sprake is van opzettelijk geweld of voedselvergiftiging (Hertog, P.C. den et al., 2000). Daarnaast moet een bedrijfsongeval door of tijdens de uitoefening van betaalde arbeid plaatsvinden. Uitzondering zijn ongevallen die van of naar het werk plaatshebben. Ongevallen die tijdens het werk in het verkeer gebeuren worden echter wel meegerekend in de cijfers die in dit artikel gepresenteerd worden.

2. Vraagstelling in de Enquête Beroepsbevolking

Zowel Eurostat (het statistische bureau van de Europese Unie) als het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) hebben behoefte aan informatie over bedrijfsongevallen in Nederland. Op basis van deze informatiebehoefte zijn er negen vragen over bedrijfsongevallen opgenomen in de Enquête Beroepsbevolking (EBB) van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). De vragen over bedrijfsongevallen worden vanaf het jaar 2000 gesteld aan respondenten van de EBB en ze hebben betrekking op de volgende onderwerpen:

- het aantal ongevallen,
- de maand van het ongeval,
- het opgelopen letsel als gevolg van het ongeval en
- het verzuim als gevolg van het ongeval

De precieze vraagstelling is opgenomen in Bijlage 2 van dit artikel.

Na afronding van het eerste enquêtejaar is een hoofdstuk over bedrijfsongevallen verschenen in de Arbeidsomstandighedenmonitor 2001 (CBS, 2001). Eén van de conclusies was dat het aantal bedrijfsongevallen in Nederland zeer gering is. Het leek dan ook niet zinvol om op basis van één enquêtejaar uitgebreid over bedrijfsongevallen te publiceren. De steekproef van de EBB is daarvoor te klein. Er is aanbevolen om na afsluiting van het derde jaar van enquêteren een nieuw artikel over bedrijfsongevallen te publiceren, maar dan op basis van een driejaargemiddelde. Inmiddels zijn er drie enquêtejaren verstreken en kan opnieuw over bedrijfsongevallen worden gepubliceerd. Dit artikel is gebaseerd op de gegevens van de jaren 2000 t/m 2002.

Vanaf 2000 zijn in de Enquête Beroepsbevolking (EBB) vragen gesteld over bedrijfsongevallen. De vragen naar bedrijfsongevallen zijn alleen gesteld aan mensen die vier uur of meer werken en aan respondenten die werkloos waren maar minder dan 1 jaar geleden wel 4 uur of meer werkten. De gegevens in dit artikel zijn waar mogelijk gebaseerd op deze populatie.

Bedrijfsongevallen met een dodelijke afloop worden buiten beschouwing gelaten. In de EBB wordt gevraagd of de respondent in de afgelopen twaalf maanden tijdens het werk een ongeval heeft gehad. Wordt de vraag met ja beantwoord, dan wordt gevraagd om hoeveel ongevallen het gaat. Alleen mensen die bij het ongeval ook letsel hebben opgelopen worden daadwerkelijk meegeteld. De vraag naar letsel heeft echter uitsluitend betrekking op het meest recente ongeval. Daardoor worden de mensen met meer dan één ongeval die bij het meest recente ongeval geen letsel opliepen, niet tot de personen met een bedrijfsongeval gerekend. Het werkelijke percentage bedrijfsongevallen wordt hierdoor waarschijnlijk iets onderschat.

3. Aantal bedrijfsongevallen

3.1 Ruim 150 duizend personen betrokken bij bedrijfsongeval

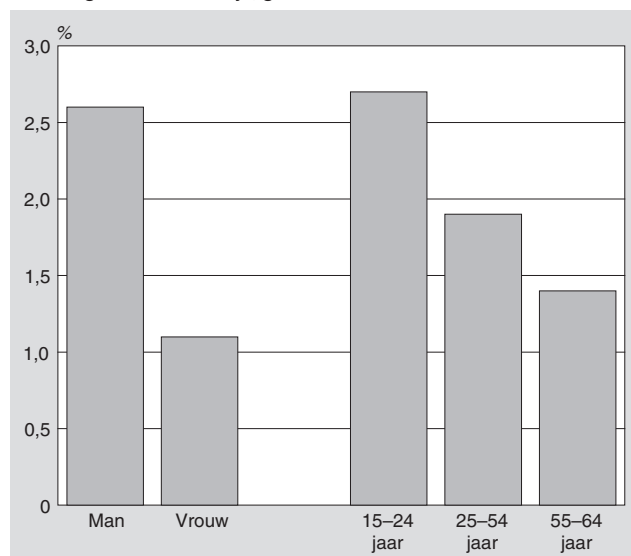
Van alle mensen die minimaal vier uur werken in Nederland is per jaar 2 procent betrokken bij één of meer bedrijfsongevallen. Dit zijn ruim 150 duizend personen. Deze personen waren gemiddeld betrokken bij 1,2 bedrijfsongevallen.

Mannen hadden vaker een bedrijfsongeval dan vrouwen: van de mannen had 2,6 procent een bedrijfsongeval en van de vrouwen 1,1 procent (zie Figuur 1). Met het oplopen van de leeftijd loopt het percentage bedrijfsongevallen langzaam terug. Personen van 15–24 jaar zijn vaker betrokken bij een bedrijfsongeval dan personen van middelbare leeftijd en ouderen. Van de jongeren is 2,7 procent betrokken geweest bij een bedrijfsongeval. Bij 25–54-jarigen en 55–64-jarigen gaat het om respectievelijk 1,9 procent en 1,4 procent.

3.2 Hoger opgeleiden hebben nauwelijks te maken met bedrijfsongevallen

Lager en middelbaar opgeleiden zijn vaker betrokken bij een bedrijfsongeval dan hoger opgeleiden (zie bijlage 1, tabel A). Van de lager en middelbaar opgeleiden geeft respectievelijk 2,9 procent en 2,1 procent aan een bedrijfsongeval gehad te hebben tegenover 0,7 procent van de hoger opgeleiden. Dat hoger opgeleiden nauwelijks te maken met bedrijfsongevallen hangt waarschijnlijk samen met de aard van hun werkzaamheden. Hoger opgeleiden zullen vaker achter een bureau werken wat de kans op een ongeval tijdens het werk beperkt.

1. Personen die betrokken waren bij een of meer bedrijfsongevallen naar geslacht en leeftijd, gemiddelde 2000–2002

3.3 Percentage bedrijfsongevallen het hoogst bij de lagere beroepen

Personen met een beroep op een elementair of lager niveau zijn het vaakst slachtoffer van een bedrijfsongeval (2,8%) (zie Bijlage 1, Tabel B). Van de mensen met een wetenschappelijk of hoger beroep heeft minder dan 1 procent een bedrijfsongeval gehad. Het beroepsniveau van mensen hangt sterk samen met hun opleidingsniveau.

3.4 Werknemers in de industrie ruim tweemaal zo vaak slachtoffer bedrijfsongeval als in de dienstverlening

Het percentage bedrijfsongevallen is met 3,4 procent het hoogst in de industrie en de bouwnijverheid (zie Tabel 1). Dit is ruim tweeneenhalf keer zo vaak als in de niet-commerciële dienstverlening en twee maal zo vaak als in de commerciële dienstverlening. Het percentage personen dat in die bedrijfstakken betrokken is bij een bedrijfsongeval is respectievelijk 1,3 procent en 1,7 procent.

Tabel 1
Personen die betrokken waren bij een of meer bedrijfsongevallen naar bedrijfstakken, gemiddelde 2000–2002

	Een of meer bedrijfsongevallen
	%
Totaal	2,0
Landbouw en visserij	2,8*
Industrie en Bouwnijverheid	3,4*
Commerciële Dienstverlening	1,7*
Niet-Commerciële Dienstverlening	1,3*

* significant (p<0,05).

3.5 Technische beroepen domineren toptien bedrijfsongevallen

In de top tien van beroepsgroepen met het hoogste percentage bedrijfsongevallen per jaar komen bijna uitsluitend technische beroepen voor (zie Tabel 2). In de beroepsgroep lagere technische metaalkunde vinden de meeste bedrijfsongevallen plaats (6,7%). Deze beroepsgroep bestaat onder meer uit constructiebankwerkers en plaatwerkers. Daarnaast zijn procestechnici op lager niveau en technisch metaalkundigen op middelbaar niveau vaker betrokken bij een bedrijfsongeval dan anderen. Voorbeelden van deze beroepen zijn respectievelijk slaggers en fijnbankwerkers.

Tabel 2
De tien beroepsgroepen met het hoogste percentage mensen met een of meer bedrijfsongevallen, gemiddelde 2000–2002

	Een of meer bedrijfsongevallen
	%
Totaal	2,0
Technisch Metaalkundig (lager), zoals constructiebankwerkers en plaatwerkers	6,7*
Technisch Procestechnisch (lager), zoals slaggers, broodbakkers en machinebediendes in de glas- en papierindustrie	6,1*
Technisch Metaalkundig (middel), zoals fijnbankwerkers en amanuenses	5,9*
Technisch Werktuigbouwkundig (middel), zoals automonteurs, machinebankwerkers en kraanmachinisten	5,5*
Algemene beveiliging (middel), zoals politieagenten, leidinggevend beveiligingsbeambten en militair onderofficieren	5,5*
Technisch Elektrotechnisch (lager), zoals monteurs en installateurs van electronica	5,1*
Technisch bouwkundig (lager), zoals steigerbouwers, stukadoors, schilders en dakdekkers	5,0*
Technisch weg- en waterbouwkundig (lager), zoals wegebouwers, stratenmakers en kabelwerkers	4,8*
Technisch Bouwkundig (middel), zoals bouwkundig opzichters, meubelmakers en loodgieters	4,6*
Technisch (elementair), zoals productiemedewerkers in de industrie	4,4*

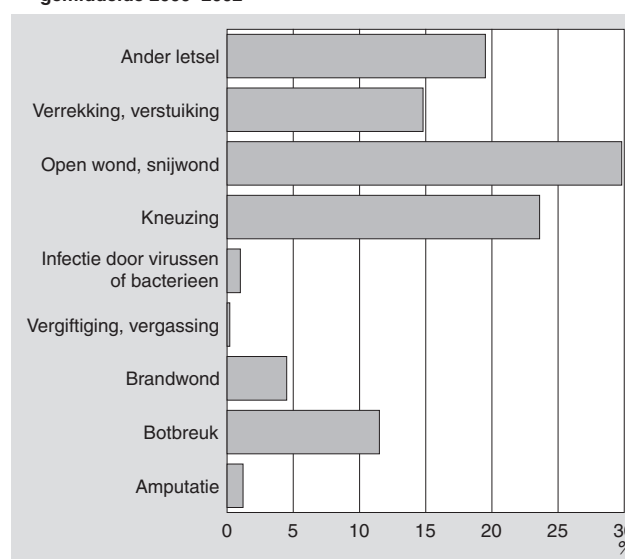
* significant (p<0,05).

4. Letsel

Aan respondenten wordt gevraagd welke verwondingen zij als gevolg van het bedrijfsongeval hebben opgelopen. Twee vragen over verschillende soorten letsels worden hiervoor geformuleerd. De indeling in letsels is gebaseerd op de Nederlandse Letsel Classificatie (NLC). In de eerste vraag worden de ernstigste letsels: botbreuk, brandwond, vergiftiging/vergassing en amputatie, geïnventariseerd. Als een respondent hier aangeeft dat er ook een ander letsel was, dan volgt ook nog de vraag naar minder ernstige letsels zoals verrekking of verstuiking, open wond of snijwond, kneuzing, infectie door virussen of bacteriën. Bij deze laatste vraag kunnen respondenten ook nog kiezen voor de optie 'ander letsel'.

Minder ernstige letsels zoals open wonden of snijwonden en kneuzingen komen veel vaker voor dan ernstige letsels als amputatie en vergiftiging of vergassing (zie Figuur 2). Bijna één op de

2. Letsel¹⁾ als gevolg van het meest recente bedrijfsongeval, gemiddelde 2000–2002

¹⁾ Personen met meerdere letsels konden meerdere antwoorden geven. Alle opgegeven letsels zijn meegenomen.

drie mensen loopt bij een bedrijfsongeval een open wond of een snijwond op. Bijna een kwart van de mensen houdt er een kneuzing aan over. Bij slechts één procent van de mensen had het bedrijfsongeval een amputatie tot gevolg. Personen met meerdere letsels konden meerdere antwoorden geven. Alle opgegeven letsels zijn meegenomen.

5. Ruim eenderde meteen weer aan het werk

Naast het soort letsel dat mensen hebben opgelopen bij het meest recente bedrijfsongeval, is ook het verzuim als gevolg van het ongeval gemeten. Aan deze respondenten wordt gevraagd of ze een periode niet gewerkt hebben na het ongeval, en zo ja, hoe lang.

Tabel 3
Ziekteverzuim als gevolg van een bedrijfsongeval, gemiddelde 2000–2002

	Ziekteverzuim
	%
Niet thuisgebleven	35,9
Wel thuisgebleven	64,1
Ja, thuisgebleven namelijk:	
1 tot 4 dagen	21,7
4 tot 7 dagen	13,8
1 tot 2 weken	18,5
2 tot 4 weken	19,4
Langer dan 1 maand	26,6

Van de personen die betrokken waren bij een bedrijfsongeval is 35,9% meteen weer aan het werk gegaan (zie Tabel 3). De rest is enige tijd thuisgebleven. Ruim een kwart van de mensen die thuis bleven was langer dan een maand thuis. Ongeveer een vijfde was twee tot vier weken thuis en iets meer dan de helft van de thuisblijvers bleef maximaal twee weken thuis na het laatste bedrijfsongeval.

6. Betrouwbaarheid van de cijfers

Het aantal bedrijfsongevallen dat per jaar in Nederland voorkomt is gering. In 2001 is geconcludeerd dat het niet zinvol was om op basis van één enquêtejaar uitgebreid over bedrijfsongevallen te publiceren. De steekproef van de EBB is daarvoor te klein. Daarom is dit artikel gebaseerd op drie enquêtejaren, 2000 t/m 2002. Het samenvoegen van gegevens over drie jaren levert een grotere steekproef op, waardoor meer informatie over bedrijfsongevallen kan worden gegeven. Er kan worden vastgesteld welke groepen mensen vaker dan wel minder vaak betrokken zijn bij een bedrijfsongeval. Zowel voor persoonskenmerken als voor bedrijfskenmerken kunnen betrouwbare cijfers worden gegeven.

De betrouwbaarheidsmarges op de cijfers blijven erg groot, wanneer er wordt gekeken naar verschillende soorten letsel die mensen oplopen bij een bedrijfsongeval. Om betrouwbare cijfers over soorten letsels te kunnen geven zal de steekproef nog groter moeten zijn.

Technische toelichting

De vragen naar bedrijfsongevallen zijn opgenomen in de Enquête Beroepsbevolking. De EBB is een steekproefonderzoek onder personen die in Nederland wonen, met uitzondering van personen in inrichtingen, instellingen en tehuizen (institutionele bevolking). Voor de EBB wordt elk jaar een steekproef getrokken van ongeveer 1 procent van de Nederlandse bevolking.

Literatuur

Hertog, P.C. den, J.J.M. Geurts, H.M.H. Hendriks, J.M. Hutten, L.T.B. van Kampen, S.L. Schmikli, W. Schoots, *Ongevallen in Nederland 1997/1998. Een enquête-onderzoek onder slachtoffers van ongevallen*, Amsterdam 2000.

Centraal Bureau voor de Statistiek/ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, *Arbeidsomstandigheden 2001. Monitoring via personen*, Elsevier Uitgeverij BV, Den Haag 2001.

Bijlage 1 – Tabellen

Tabel A
Percentage personen die betrokken waren bij één of meer bedrijfsongevallen naar persoonskenmerken, gemiddelde 2000–2002

	Eén of meer bedrijfsongevallen
	%
Totaal	2,0
<i>Geslacht</i>	
Man	2,6*
Vrouw	1,1*
<i>Leeftijd</i>	
15–24 jaar	2,7*
25–54 jaar	1,9
55–64 jaar	1,4*
<i>Herkomst</i>	
Autochtoon	1,9
Westerse allochtoon	2,0
Niet westerse allochtoon	2,7*
<i>Opleidingsniveau</i>	
Laag	2,9*
Middelbaar	2,1
Hoog	0,7*

* significant (p<0,05).

Tabel B
Percentage personen die betrokken waren bij één of meer bedrijfsongevallen naar arbeidskenmerken, gemiddelde 2000–2002

	Eén of meer bedrijfsongevallen
	%
Totaal	2,0
<i>Wekelijkse arbeidsduur</i>	
4–34 uur	1,3*
≥35 uur	2,4*
<i>Beroepsniveau</i>	
Elementaire en Lagere beroepen	2,8*
Middelbare beroepen	2,0
Hogere en wetenschappelijke beroepen	0,8*

* significant (p<0,05).

Tabel C
Letsel als gevolg van het meest recente bedrijfsongeval, gemiddelde 2000–2002

	Letsel
	%
<i>Ernstig letsel, namelijk:</i>	
Amputatie	1,2
Botbreuk	11,5
Brandwond	4,5
Vergiftiging, vergassing	0,2
<i>Minder ernstig letsel namelijk:</i>	
Infectie door virussen of bacteriën	1,0
Kneuzing	23,6
Open wond, snijwond	29,8
Verrekking, verstuijing	14,8
<i>Niet gedefinieerd:</i>	
Ander letsel	19,5

Tabel D
Letsel als gevolg van het meest recente bedrijfsongeval naar persoonskenmerken, gemiddelde 2000–2002

	Ernstig Letsel	Minder ernstig letsel	Anders
	%		
Totaal	17,4	69,2	19,5
<i>Geslacht</i>			
Man	17,9	69,1	19,4
Vrouw	16,1	69,7	19,7
<i>Leeftijd</i>			
15–24 jaar	15,6	73,8*	15,3*
25–54 jaar	22,4*	68,1	20,9
55–64 jaar	25,0*	66,2	16,2
<i>Herkomst</i>			
Autochtoon	17,8	68,9	19,3
Westerse allochtoon	16,4	66,7	25,3*
Niet westerse allochtoon	15,2	74,2	14,9*
<i>Opleidingsniveau</i>			
Laag	17,5	70,9	17,5
Middelbaar	18,0	67,2	20,5
Hoog	14,5	70,9	23,5

* significant (p<0,05).

Bijlage 2 – Vragenlijst

1. Heeft u in de afgelopen 12 maanden een ongeval gehad tijdens het werk?

(Ongevallen van of naar het werk worden niet meegerekend.)

1. ja, één ongeval
2. ja, meerdere ongevallen
3. nee

Wanneer *Ja*, één ongeval wordt geantwoord, volgt vraag 3.

Wanneer *Ja*, meerdere ongevallen wordt geantwoord wordt het aantal ongevallen vastgesteld. Daarna volgt vraag 3.

Wanneer *Nee* wordt geantwoord, volgen geen verdere vragen over dit onderwerp.

2. Aantal ongevallen

3. In welke maand heeft het (meest recente) bedrijfsongeval plaatsgevonden?

4. Heeft u bij dit bedrijfsongeval letsel opgelopen?

(Letsel betekent: verwonding, blessure of ander kwetsuur)

Wanneer *Ja* wordt geantwoord, volgt vraag 5.

Wanneer *Nee* wordt geantwoord, volgt vraag 9.

5. Welk soort letsel heeft u opgelopen bij dit bedrijfsongeval?

Was dat: →

(er zijn meerdere antwoorden mogelijk.)

1. Botbreuk
2. Brandwond
3. Vergiftiging/vergassing
4. Amputatie of
5. Een ander letsel

Wanneer *Een ander letsel* tot de antwoorden behoort, volgt vraag 6.

In alle andere gevallen volgt vraag 7.

6. Was het dan: →

(Er zijn meerder antwoorden mogelijk.)

1. Verrekking, verstuijing
2. Open wond, snijwond
3. Kneuzing
4. Infectie door virussen of bacteriën of
5. Een ander letsel?

7. Heeft u een periode niet gewerkt na dit ongeval?

1. Nog steeds niet aan het werk
2. Ja, maar weer aan het werk
3. Nee

Wanneer *Nog steeds niet aan het werk* of *Ja, maar weer aan het werk* wordt geantwoord, volgt vraag 8.
 Wanneer *Nee* wordt geantwoord, volgt vraag 9.

8. Hoelang heeft u (tot nu toe) niet gewerkt na dit ongeval?

(Het aantal kalenderdagen wordt geteld.)

1. Eén tot vier dagen
2. Vier dagen tot één week
3. Eén week tot twee weken
4. Twee weken tot een maand
5. Langer dan een maand

9. In welke werkkring heeft het ongeval plaatsgevonden?

(In de Enquête Beroepsbevolking kunnen respondenten meerdere werkkringen (banen) opgeven. Om te bepalen binnen welke bedrijfstakken of beroepsgroepen de bedrijfsongevallen hebben plaatsgevonden, is het van belang om te weten in welke van de werkkringen van de respondent het ongeval is gebeurd. Meestal heeft een respondent maar een werkkring en dan is dit evident.)